

SUOMI JA UNKARI 1956

FK Juhani Huotari

Suomen Tasavallan ja Unkarin Kuningaskunnan väliset vilkkaat kulttuuriyhteydet, jotka olivat huipentuneet vuonna 1938 solmittuun kulttuurivaihtosopimukseen, katkesivat tosiasiallisesti Saksan miehittäessä Unkarin keväällä 1944. Saksalaismiehityksen vaihtuminen venäläisiin miehittäjiin ei muuttanut tilannetta; heimohenki oli poissa ja vanhat yhteydet katkenneet.

Eräänlaisena Suomi-Neuvostoliitto Seuran mallin mukaisena vasemmistolaisena solidaarisuusjärjestönä perustettiin 10.10.1950 Suomi-Unkari Seura, johon aluksi liittyi lähes pelkästään kommunisteja ja muita kansandemokraattista liikettä lähellä olleita henkilöitä.

Unkarilaisten tehtyä v. 1954 aloitteen vanhan kulttuurivaihtosopimuksen uudistamisesta, alettiin myös ystävyysseuran vasemmistolaisuus kokea eräänlaiseksi rasitteeksi. Unkarin Kansantasavallan lähettiläs József Szepka pyrki aktiivisesti luomaan yhteyksiä Suomen poliittisiin ja yhteiskunnallisiin vaikuttajiin. Kenties merkittävintä ymmärtämystä asialleen hän löysi suomalaisten kansatieteilijöiden ja kielitieteilijöiden keskuudessa. Professori Kustaa Vilkuna oli tietävästi jatkanut kirjeenvaihtoa jo sotaa edeltäneeltä ajalta hyvin tuntehansa unkarilaisen kollegansa Gyula Ortutayn kanssa, joka puolestaan oli varsin näkyvä poliittinen hahmo Unkarissa 1940-luvun lopulla toimimalla mm. Unkarin Pientalonpoikien puolueen (Independent Smallholders' Party) kansanedustajana.

Vuoden 1956 kesään tultaessa olivat kulttuurivaihtosopimushankeen valmistelut jo edenneet niin pitkälle, että itse sopimuksen allekirjoit-

tamisen piti tapahtua jo saman vuoden aikana. Unkarin ulkoministeriön arkistossa Budapestissa läpikäymistäni Szipkan laatimista Helsingistä lähetetyistä lähettiläsraporteista käy ilmi mm., että Vilkuna kertoi Kekkosen näyttäneen hankkeelle vihreää valoa. Suomalaisten olikin helpompi avata yhteyksiä myös Unkariin päin sen jälkeen, kun Suomen ja Neuvostoliiton kesken oli solmittu Tieteellis-tekninen sopimus v. 1955. Asiat etenivät siis Szipkan kannalta hyvään suuntaan ja myös ystävyysseuran toiminta osoitti laajenemisen merkkejä. Hän saattoikin tyydytyksellä raportoida Ulkoministeriöön Budapestissa, että mm. vuoden 1956 seuraan liittyi joukko tunnettuja kansalaisia, joukossa professorit Kustaa Vilkuna ja Lauri Hakulinen, ministeri Kauno Kleemola, kansliapäällikkö Ahti Karjalainen jne. Asia tulkittiin - aivan oikein - Budapestissa myönteiseksi eleeksi suomalaisten taholta suhteiden uudelleen lämmittämiseksi Unkarin kanssa. Vuoden 1956 kuluessa ehdittiin myös luoda ensimmäinen suomalais-unkarilainen ystävyyskaupunkisuhde Lahden ja Pécsin välille.

Unkarin lokakuussa alkaneen kriisin takia kulttuurivaihtosopimus menetti kuitenkin ajankohtaisuutensa siirtyen aina vuoteen 1959 saakka.

NKP:n 20. edustajakokouksesta tihkuneiden tietojen perusteella oli ennakoitavissa, että muutosten tuulet tulevat ravistelemaan itäistä Eurooppaa. Kriisin rajuus tuli - ainakin suomalaisille - kuitenkin yllätyksenä. Tilannetta toki tarkkailtiin koko syksyn ajan ja mm. maamme laajalevikkisin päivälehti Helsingin Sanomat saattoi Wienissä ilmestynyttä "Die Presseä" lainaten kirjoittaa 2.10.1956, että Titon ja Hruschtshevin välillä Jaltalla käydyissä neuvotteluissa oli ollut esillä mm. neuvostojoukkojen vetäminen Unkarista ja Romaniasta. Samoihin aikoihin puhkesi Poznanin kaupungissa rajuja mellakoita, joissa poliisi ja turvallisuusjoukot avasivat tulen mielenosoittajia kohtaan, jolloin tuloksena oli kymmeniä kuolleita. Koko Puola ajautui pian poliittiseen kriisiin.

Helsingin Sanomat uutisoi näyttävästi myös Budapestissa 6.10. toimeenpannusta Rajkin, Pálffyn, Szőnyin ja Szalain maineenpalautuksesta ja uudelleenhautamisesta. Viikkoa myöhemmin lehti kiinnitti

näkyvää huomiota Budapestin ja Belgradin välisten suhteiden lämpenemiseen sekä korkea-arvoisen puolue- ja hallitusdelegaation saapumiseen Unkarista Jugoslaviaan. Mm. Mihály ja Vladimir Farkasin pidättäminen ja Rákosin syrjäyttäminen poliittisesta elämästä tulkittiin osoituksiksi Unkarin suuntautumisesta titolaisuuteen.

Suomalaisten ennakoasenteisiin lokakuun kriisi ei kuitenkaan sanottavasti vaikuttanut; se ainoastaan vahvisti jo aiemmin omaksuttuja käsityksiä. Suomen Sosialidemokraatti totesi esimerkiksi 20.10. pääkirjoituksessaan, että:

"...Ei voi pitää pelkkänä sattumana sitä, että Unkarin johtomiesten Jugoslaviaan matkustaessa heidän puolueensa päälehti Szabad Nép katsoi sopivaksi selvin sanoin todeta, että kaikki hyvä ei suinkaan tule Moskovan kommunistijohtajien taholta, eikä näiden julistusta pidä ottaa itsestään selvänä ohjenuorana. Melkein tragikoomillisilta vaikuttavat uudelleenhautaukset ovat osaltaan olleet omiaan todistamaan ankarasta pyykinpesun halusta, joka parhaillaan pyrkii purkautumaan kansandemokratioissa osoituksena toiveesta itsenäiselle tielle. Liikoja ei suinkaan sovi toivoa näistä tapauksista. Kommunismi on kommunismia, olipa sen johdossa sitten Gerő, Rákosi - tai Tito. Mutta jos käymistila voi johtaa jossakin määrin nykyistä riippumattomamman vyöhykkeen syntymiseen idän ja lännen välille, on sillä Euroopan rauhan kannalta huomioon otettava merkitys. Ja tilan antaminen vapaammille tuulille siellä, missä tähän asti on tunnettu vain yhden oikeaoppisuuden rautainen laki, voi ajan mittaan merkitä suuria."

Unkarin opiskelijaliikhehdinnästä ja mm. Budapestin Teknillisen yliopiston opiskelijoiden esittämistä vaatimuksista lehdissä kyllä kerrottiin seuraavien päivien aikana, mutta enimmäkseen ne jäivät Puolan tapahtumien varjoon; mikäli Gomulkan ei onnistuisi pitää tilannetta kommunistipuolueen hallinnassa, oli olemassa vaara, että Moskova menettäisi Puolan. Se taas vaarantaisi Hrushtshevin aseman Kremlissä.

Budapestissa 23.10. järjestetystä suurmielenosoituksesta kantautuneiden uutisten johdosta Suomen Kommunistisen Puolueen poliittinen

toimikunta kokoontui 24.10. käsittelemään vallitsevaa kansainvälistä tilannetta ja erikoisesti tilannetta Puolassa ja Unkarissa. Kokous päättyi toteamaan, että:

- tilanne Puolassa osoittaa rauhoittumisen merkkejä; Puolan työläiset eivät anna riistää itseltään sosialismin saavutuksia ja Puolan kansa haluaa säilyttää hyvät suhteet Neuvostoliittoon;
- edelleen todettiin, ettei niiden tietojen perusteella, joita tähän asti on ollut käytettävissä, voida tarkoin määritellä tilannetta ko. maissa, esimerkiksi kiihkokansallisten ainesten osuutta Unkarin tapahtumissa jne. Selvänä kuitenkin voidaan pitää, että taantumukselliset ja ulkomaiset piirit pyrkivät kaikin keinoin kapitalismin palauttamiseen maassa.

Kansallisen Kokoomuksen päivälehti Uusi Suomi uutisoi toimittaja Matti Pirhosen kirjoittamana Puolan tapahtumien herättäneen innostusta Unkarissa:

"Vaikka sunnuntaina ei Budapestissa tiedettykään yleisesti Puolan tapahtumista, tieto kuitenkin levisi nopeasti ja jo pitkän aikaa ovat kansalliset ainekset siellä valmistelleet mielialaa suuriin ja ratkaiseviin muutoksiin".

Lehdet reagoivat ensimmäisen kerran voimakkaasti 25.10, jolloin mm. Helsingin Sanomat totesi pääkirjoituksessaan:

"Rautaväliwerhon takana on Unkarissa näytelty draama, joka muistuttaa niitä monia aikaisempia vapautusliikkeitä, jotka tämän maan historiassa on kukistettu väkivalloin ja vierain sotajoukoin. Kansandemokratioissa vallitseva liikehtiminen, joka tähtää suurempaan sisäiseen ja ulkonaiseen vapauteen ja joka Puolan kohdalla on päättynyt kansallisten ainesten voittoon, on Unkarissa ilmeisesti saanut toisenlaisen lopun. Tosin titolaisuuden vuoksi aikaisemmin syrjäytetty Imre Nagy on päässyt valtaan ja "kapinallisia" rauhoittaakseen lupailut demokratisointia, mutta silti jää tosiasiaksi, että mielenosoitukset on kukistettu väkivalloin, käyttäen sekä unkarilaisia että venäläisiä joukkoja. Oliko Unkarin kansannousussa kysymys samalla taistelusta kommunismia vastaan, ei puutteellisten tietojen nojalla voida päätellä. Joka tapauksessa viranomaisten toimenpiteet on sanellut ilmeinen pelko. Väkijoukkojen ampuminen

rauhanomaisen rinnakkaiselon aikakaudella ei kuitenkaan ole kunniaksi enempää unkarilaisille kuin maassa oleville miehitysjoukoille. Se asettaa ne hallitukset, jotka tästä ovat vastuussa, vähemmän miellyttävään asemaan. Suomen kansa tuntee syvästi unkarilaisen veljeskansan kanssa näinä sen kärsimysten ja koettelemusten päivinä."

Uusi Suomi tyytyi samana päivänä pääkirjoituksessaan vain referoimaan kansainvälisten uutistoimistojen tietoja. Suomen Sosialidemokraatti sen sijaan otti 25.10. kantaa tapahtumiin:

"Odotetusti tuli Unkarista seuraava näyttämö sille tapahtumasarjalle, jonka viime viikonvaihteen nopeat ja dramaattiset käänteet Puolassa panivat varsinaisesti alkuun. Puolalaiset selvittivät tilanteen yllättävän nopeasti...ja ainakin tällä hetkellä siellä näyttää päästyn vakavimman ylitse. Toisin on Unkarissa. Demokratisoinnin vaatiminen on siellä saanut aikaan tilanteen, josta voidaan täydellä syyllä käyttää kapinan nimeä...Kysymyksessä ei enää ollutkaan suunnanviitoituksesta taistelevien kommunistijohtajien välienselvittely, vaan yritys, joka saapuneista tiedoista päätellen merkitsi vaaraa koko nykyiselle järjestelmälle...Unkarin hallituksen kiireinen avunpyyntö neuvostojoukoille on omiaan kuvaamaan tilanteen vakavuutta. Vallankumouksellisten vaatimuksesta pääministerin toimeen astunut Imre Nagy joutui heti ensimmäisinä pääministeritunteinaan veitsen terälle: vallankumouksen liukuminen pidemmälle olisi merkinnyt hänen kommunistisen hallituksensa pikaista loppua. Toisaalta tällainen kehitys olisi saattanut aiheuttaa maassa olevien neuvostodivisioonien ilman pyyntöä tapahtuvan asioihin puuttumisen. Nagy vapautti pyynnöllään neuvostojohdajat ratkaisusta, joka olisi merkinnyt heidän omaksumansa uuden linjan hylkäämistä ja antanut kaikki propagandavaltit lännen käsiin."

Maalaisliiton Maakansan ensimmäiset reaktiot olivat varovaisempia. Lehden etusivun otsikointi 25.10. osoittaa varsin kriittistä suhtautumista Unkarin tapahtumiin: "Vastavallankumousyritys Unkarissa - pääministeriksi valittu Imre Nagy turvautui neuvostojoukkojen apuun kapinan tukahduttamiseksi". Pääkirjoituksessaan lehti näkee Unkarin

tapahtumisissa yhteyden Titoon, joka oli rohkaissut Gomulkaa; Puolan tapahtumat taas olivat rohkaisseet unkarilaisia. Myös Itäval-
lan valtiosopimuksen nähtiin vaikuttavan Unkariin, jossa haluttiin
lisää itsenäisyyttä ja liikkumatilaa. Unkarilaiset olivat Maakansan
mukaan myös tyytymättömiä nykyisiin rajoihinsa, joita pidettiin
kohtuuttomina.

Kádárin tulo puolueen johtoon Gerőn tilalle kuitattiin lyhyin uutisin.
Helsingin Sanomat luonnehti 26.10. Kádária titoistiksi. Seuraavana
päivänä lehti uutisoi Münchenissä toimineen "Unkarin pakolaisneu-
voston" ilmoittaneen "kansallisen hallituksen" perustamisesta Etelä-
Unkarissa sijaitsevaan Pécsiin. Neuvostoliiton Baltian varuskunnissa
taas tiedettiin määrätyn lomakiellon Puolan ja Unkarin tapahtumien
johdosta. Maakansa puolestaan tiesi, että myös länsi-unkarilaiseen
Győrin kaupunkiin oli perustettu vallankumoushallitus.

Kriisin jatkuessa edelleen väkivaltaisena Suomi-Unkari Seuran
puheenjohtaja professori Erkki Itkonen ilmoitti, ettei hän voinut
tuossa tilanteessa jatkaa seuran johdossa.

Kansainvälisten uutistoimistojen kautta alkoi tulla entistä runsaam-
min uutismateriaalia, mikä heijastui myös sekä lehtien että suoma-
laisten järjestöjen reagointiin.

Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti pääkirjoituksessaan 28.10.

"...Tapahtumat Unkarissa...ovat paljastaneet maailmalle, mitä
on elää kommunistisen pakkokomennon alaisuudessa...Nämä
Unkarin tapahtumat antavat vakavaa ajattelemisen aihetta
myös meille ja erityisesti niille suomalaisille työläisille, jotka
kaikista päinvastaisista todistuksista piittaamatta...ovat yhäkin
kuvitelleet, että työläiset kommunistien hallitsemisessa maissa
viettävät leveän leivän päiviä sekä elävät onnen ja tyytyväisyy-
den loisteessa. Jos niin todella olisi ollut asian laita esim.
Unkarissa, niin tuskinpa siellä kansa, työläiset ja talonpojat,
olisi noussut kapinoimaan ja kuolemaa halveksien jatkanut
päivästä toiseen epätoivoiselta tuntuva taisteluaan tykkeitä ja
panssareita vastaan. Niin ei menettele kansa, jonka jokapäiväi-
nen toimeentulo on edes tyydyttävästi turvattu ja jolla on
vapaus ja mahdollisuus tuoda äänensä sanomalehdistön ja
järjestöjen kautta kuuluville sekä toimia asemansa parantami-

seksi tarpeen vaatiessa myöskin avoimen työtaistelun avulla...Unkarin kansannousu on henkisen ja aineellisen pakon alaisuudessa äärimmilleen näännytetyn kansan...epätoivoinen yritys vapautua kommunistisen rauta-anturan alaisuudesta ja vapauttaa maansa samalla niistä ulkoisista kahleista, jotka sitä mm. vieraan sotilasmahdin muodossa ovat puristaneet ja sen itsenäistä elämää rajoittaneet."

Omien kommentaattoriensa ohella mm. Helsingin Sanomat turvautui myös kansainväliseen apuun. Lehden pääkirjoitussivulla julkaistiin 30.10 New York Herald Tribunen poliittisen kommentaattorin Walter Lippmannin kirjoitus "Miten pitkälle Itä-Euroopassa?":

"...Nagy ei ole kyennyt hallitsemaan tilannetta Budapestissa, vaan kapina on luisunut hänen käsistään. Unkaria tärkeämpi on kuitenkin Puola: sekä Venäjän että Saksan kannalta...kun titolaisuus on vallitsevana Itä-Euroopassa, vähenee samalla punaisen armeijan hyökkäyksen uhka Länsi-Euroopassa tuntuvasti. Vaara, että Euroopasta alkaisi maailmansota, olisi jopa vähäisempi kuin se on ollut kahden viime vuoden aikana. Meille ei olisi suinkaan edullista Itä-Euroopan nykyisen liikeyhtymisen jatkuminen niin pitkälle, että minkäänlainen sovittelu Venäjän kanssa ei olisi enää mahdollista. Sehän voisi johtaa veritekoihin, joihin meidän olisi ehkä puututtava kunniamme takia, vaikka me emme voisikaan sekaantua asioihin tietäen, että vaaralliset seuraamukset olisivat arvaamattomat ja laske-mattomat."

Opiskelijat ja nuorisjärjestöt ryhtyivät keräämään avustuksia toimittavaksi Suomen Punaisen Ristin kautta Unkariin. Erityisesti sosialidemokraattien ja kokoomuksen nuorisjärjestöt olivat aktiivisia. Suurempia mielenilmauksia ei kuitenkaan järjestetty sen enempää Unkarin kuin Neuvostoliitonkaan lähetystörakennusten edessä.

Tiedot Unkarin tapahtumista olivat edelleen epämääräisiä ja osin ristiriitaisia. Suoraa tietoa ei ollut myöskään Suomen Kommunistisella Puolueella, jonka sihteeristö kokoontui 29.10.; kokouksen pöytäkirjassa todetaan mm.:

"Käsiteltiin vallitsevaa kansainvälistä tilannetta ja päätettiin,

että Unkarin tilanteesta ryhdytään kaikkia kanavia pitkin hankkimaan tietoja, kuten kuuntelemalla Tsekkoslovakian, Itä-Saksan ym. radiolähetystyksiä."

Sihteeristö kokoontui myös seuraavana päivänä käsittelemään Unkarin tilannetta todeten mm.:

"Sos.demit ovat nyt esittäneet pari pääväittämää: a) kommunistien puheet rauhasta ja rauhanomaisesta rinnakkaiselosta ovat nyt saaneet käytännöllisen ilmaisunsa Unkarin ja Puolan tapausten yhteydessä; b) kaikki kommunistien puheet kd-maissa vallitsevasta hyvinvoinnista ovat osoittautuneet näiden tapausten perusteella roskaksi; päätettiin: 1) antaa kaikkien keskuskomitean eri osastojen tehtäväksi yhteistoiminnassa suunnitella selvitystyön tehostamista; 2) kehottaa kaikkia toimitsijoita aktiivisesti osallistumaan selvitystyöhön perusjärjestöissä sekä joukkojärjestöjen linjalla; 3) kutsua polit.toimikunnan kokoukseen torstaina 1.11. klo 10.00 käsittelemään tilannetta."

Ainakin porvarillisissa lehdissä julkaistiin 30.10. vetoamus Suomen kansalle myötätunnon osoittamisesta veljeskansalle Unkarissa sekä vetoamus YK:lle ottaa pikaisesti Unkarin asia käsiteltäväkseen. Allekirjoittajina oli joukko huomattavia suomalaisia tieteen ja taiteen edustajia, joukossa myös Kustaa Vilkuna. Uusi Suomi vetosi pääkirjoituksessaan suomalaisiin solidaarisuuden osoittamiseksi mm. SPR:n keräystä tukemalla.

Nagyn uudistettua hallituksensa kokoonpanoa ja Kádárin poistuttua Budapestista heijastelivat lehtien pääkirjoitukset selvää optimismia Unkarin mahdollisuuksien suhteen. Suomen Sosialidemokraatti otsikoi pääkirjoituksensa 31.10. "Nagy lupaa demokratiaa":

"...nyt on tultu siihen, mistä vuonna 1945 lähdettiin: kaikille puolueille on annettu edustus hallituksessa - sosialidemokraateillekin on varattu paikka, mutta ilmeisesti on kymmenen vihan vuoden jälkeen tuottanut suuria vaikeuksia löytää miestä paikkaa täyttämään - yhden puolueen järjestelmä on julistettu lopetetuksi ja vapaista vaaleista esitetyt voimakkaat vaatimukset ovat vihdoinkin saaneet pääministeri Nagylta vastakaikua. Muodollisesti on siis demokratia pelastettu...Niin kauan kuin

neuvostojoukot ovat maassa, puuttuu Unkarin hallituksen lupauksilta todellinen kate."

Uusi Suomi puolestaan otsikoi pääkirjoituksensa 1.11. "Vapauden voitto" :

"Unkarilla on nyt hallitus, joka kommunistisesta päämiehestään huolimatta kuitenkin jossain määrin edustaa maan suuria kansalaisryhmiä. Ja tämän hallituksen on ollut pakko myöntyä jokseenkin kaikkeen, mitä vapausliike on siltä vaatinut."

Helsingin Sanomat kiinnitti uutissivuillaan huomiota UP:n kautta tulleeseen uutiseen, jonka mukaan "kapinalliset kieltäytyvät järjestelmällisesti vastaamasta läntisten lehtimiesten kysymykseen siitä, mistä aseet olivat peräisin ja oliko kapina etukäteen valmisteltu".

Kommunistit saivat vastustajiensa optimismista uskoa käsitykselleen Unkarin tapahtumien vastavallankumouksellisesta luonteesta. SKP:n poliittinen toimikunta totesi kokouksessaan 1.11.:

"Unkarin tapauksien yhteydessä puolueen arvio on osunut suurin piirtein oikeaan. Selostustyössä on kuitenkin jäänyt taka-alalle kansandemokratian vallitessa saadut tulokset. Samoin on osoitettava, miten takapajuksen maan teollistaminen vaatii suuria uhrauksia ja miten tämän ymmärtäminen laajojen joukkojen keskuudessa on monasti vaikeaa. Tulee myös jäsenistölle annettavassa aineistossa osoittaa kapitalistisen ja sosialistisen maailman välisen kamppailun terävöityminen ...Päätettiin: 2. jatkaa edelleen Unkarin tapausten taustan selvittämistä. Nyt pidettävät puheet, kuten toveri Mäkisen 5.11.56, tulee muotoilla sellaiseksi, että ne voidaan julkaista lehdissä ja puoluetoverit voivat käyttää niitä aineistona selostustyössään. Päätettiin myös antaa julkilausuma: "Sosialistinen suurvalta Neuvostoliitto on näyttänyt esimerkkiä, jota Ranskan ja Englannin hallitukset on saatava seuraamaan. Vaikka neuvostoarmeijan joukko-osastoja oli Budapestissa Unkarin hallituksen suostumuksella on neuvostohallitus tilanteen kärjistämisen välttämiseksi vetänyt ne pois. Samoin neuvostohallitus on ilmoittanut olevansa valmis ryhtymään neuvotteluihin Varsovan sopimuksen pohjalla joukkojensa poisvetämisestä muista sosialistisen leirin maista, jos

niiden hallitukset ja kansat eivät katso turvallisuutensa vaativan enää niiden läsnäoloa. Tämä todistaa, että sosialistinen suurvalta ei tahdo puuttua muiden maiden sisäisiin asioihin, ei uhkaa sodalla muita kansoja, vaan puolustaa rauhaa viimeiseen saakka."

Ilo neuvostojoukkojen vetäytymisestä osoittautui kuitenkin ennenaikaiseksi, sillä - osin edelleen ristiriitaiset - tiedot kertoivat niiden vain ryhmittyneen uudelleen ja uusien joukkojen saapuneen Unkarin alueelle. Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti pääkirjoituksessaan 3.11. otsikolla "Jatkuvatko pettymykset suurvaltojen suhteen?" Suezin ja Unkarin kriiseistä todeten mm.:

"...Unkarin kommunistijohto on myöntänyt kansannousun oikeutuksen. Unkarin on eronnut Varsovan liitosta, Neuvostoliiton hallitus taas on ilmoittanut olevansa valmis rauhantilan edistämiseksi poistamaan joukkonsa Unkarin pääkaupungista Budapestista sekä neuvottelemaan sotavoimiensa poistamisesta koko maasta. Unkarin tilanne on ollut jatkuvasti sekava. Tiedot asiain todellisesta tilasta ovat käyneet päivästä toiseen ristiin. Jos nyt kuitenkin viimeksi saapuneet tiedot pitävät paikkansa, on se omiaan hämmästyttämään koko sitä maailmaa, joka on luottanut Neuvostoliiton uuden johdon rauhantahtoon ja sen haluun antaa myös satelliittimaittensa itse päättää asioistaan...Aiotaanko maa nyt kuitenkin miehittää, jotta Neuvostoliiton tahto voisi olla siellä määräävänä?"

Saman päivän lehdet tiesivät kertoa Unkari-keräysten tuottavan jatkuvasti hyvää tulosta koko maasta. Suomen ylioppilaskuntien liitto järjesti suuren kansalaisjuhlan Helsingin Messuhallissa, jonne saatiin juhlapuhujiksi professori Lauri Kettunen ja kansanedustaja Martta Salmela-Järvinen. SPR:n Helsingin piirin Unkarin avun hyväksi järjestämää suurta kirkkojuhlaa Helsingin Agricolan kirkossa kunniotti läsnäolollaan myös presidentti Kekkonen puolisoineen.

Tapahtumat Unkarissa saivat uuden käänteen neuvostopanssareiden vyöryessä Budapestiin 4.11. Suomen Sosialidemokraatti reagoi 5.11.:

"Unkarin työläisten, talonpoikain, nuorison ja sivistyneistön

lyhyt vapaustaistelu stalinilaista järjestelmää vastaan on päättynyt vastarinnan täydelliseen murskaamiseen. Maan kommunistien stalinilainen siipi kutsui jälleen kertaalleen avukseen vieraan vallan sotavoimat eivätkä nämä epäröineet noudattaa kutsua...Nyt ilmoitetaan, ettei vain sosialidemokraattien, vaan ei-stalinilaisten kommunistienkin vapaus on päättynyt: koko hallituksen, jonka johdossa oli ei-stalinilainen kommunisti, ilmoitetaan tulleen vangituksi. Maata hallitsee ulkomaalaisia panssareita nöyrästi totteleva ryhmäkunta..."

Järkytystään ilmaisi myös Uusi Suomi, samoin Helsingin Sanomat, joka totesi:

"...Esirippu on langennut sen ylle, mitä on tapahtuva. Unkari on eristetty kokonaan ulkomaailmasta. Mitkään myötätunnon ilmaukset eivät sitä enää tavoita. Murhenäytelmä on koko sivistyneen maailman murhenäytelmä."

Maakansa sitä vastoin heijasteli Suomen virallista ulkopoliittista kantaa ollen sanakäänteissään huomattavasti varovaisempi:

"Unkarin vapausliike kääntyi hirvittäväksi murhenäytelmäksi. Vereksiin vaihdetut neuvostojoukot ottivat yhdellä iskulla ohjat käsiinsä... Tapahtumat alkoivat Unkarissa kaksi viikkoa sitten samaan tapaan kuin Puolassa. Ne ohjautuivat kuitenkin silmään pistävän pian toisille raiteille. Puolassa rajoituttiin valta-viin mielenosoituksiin hallitusvallan käyttäjiä vastaan. Unkarissa sen sijaan alkoi aseellinen välienselvittely. Se oli veristä veljessotaa, mutta neuvostojoukkojen puuttuessa asioiden kulkuun toiminta kohdistui yhä selvemmin näihin. Kysymys ei ollut enää vain pääsystä väljempiin oloihin sosialistisen järjestelmän puitteissa ja läheisessä yhteydessä Neuvostoliittoon, vaan pitemmälle ulottuvista tavoitteista... Ei ole vielä tiedossa, mitkä seikat saivat Imre Nagyn, kommunistin, johtaman hallituksen menemään niin pitkälle, että Varsovan sopimus sanottiin irti ja maa julistettiin puolueettomaksi... Joka tapauksessa tämän julistuksen jälkeen oli vain kaksi vaihtoehtoa: joko Unkari pääsisi irroittautumaan Jugoslavian tapaiseen riippumattomaan asemaan tai sitten Neuvostoliitto katsoisi etujensa joutuneen vaaraan ja puuttuisi jyrkästi tapahtumiin... Neuvosto-

liitto ei siis halunnut ainakaan tässä vaiheessa luopua niistä strategisista asemista, joita Unkarin maaperä saattoi sille tarjota. Voitaneen lähteä siitä, että muissakaan Itä-Euroopan maissa ei tapahdu tässä suhteessa muutosta. Siten myöskään Puolan pyrkimys päästä vapautumaan neuvostojoukoista ei voine toteutua. YK:n yleiskokous on kylläkin vaatinut Neuvostoliittoa lopettamaan hyökkäyksensä ja vetämään kaikki joukkonsa viipymättä pois Unkarista. Tämä vaatimus kaikuu kuu-roille korville. YK on vaatinut myös Englantia luopumaan hyökkäyksestään Egyptiin, mutta siitä huolimatta englantilaisten hyökkäys jatkuu täydellä teholla. Yhtä vähän voidaan toivoa, että Unkarin kohdalla tapahtuisi toisin."

Suomen Sosialidemokraatti pohti Unkarin tulevaa poliittista suuntaa: "...selvää on tietenkin se, että kaikki ajatukset länsimaisesta demokratiasta Unkarissa ovat hautautuneet vallankumousliikkeen kukistamiseen...Eräät venäläis-unkarilaiset tiedot viittaavat siihen, että venäläiset sittenkin olisivat valmiit jonkinlaiseen puolalaisen kansandemokratian ylläpitämiseen myös Unkarissa. Nämä tiedot on lännessä tulkittu propagandaksi, mutta vasta lähimmät ajat näyttävät mikä on totuus...Seuraako maassa nyt verinen jälkiselvittely aikaisempien vuosikymmenten malliin, sekin selviää lähimpinä aikoina. Maailman silmissä suurpoliittiset näköalat joka tapauksessa ovat niin idän kuin lännenkin kohdalla näinä päivinä suunnattomasti avartuneet."

Suomen pidättäytyminen Unkari-äänestyksestä YK:ssa herätti ristiriitaisia tunteita. Helsingin Sanomat kirjoittikin 6.11.:

"Se seikka, ettei Suomi YK:n yleiskokouksessa katsonut voivansa antaa veljesmaalleen Unkarille edes sitä tukea, mitä sen ääni olisi edustanut, on epäilemättä katkera pettymys kaikille suomalaisille. Nähtävästi hallituksen taholla on tulkittu ulkopolittisia realiteetteja sillä tavoin, että näin oli meneteltävä. Edeltäkäsinkin sovittiin Pohjoismaiden kanssa, että Suomi tulisi näiden kanssa yhdessä esiintymään yhdessä ryhmässä ja yksillä linjoilla. Nyt on Suomi poikennut muiden Pohjoismaiden seurasta rohkeamatta tuoda julki omaa kantaansa. Oletamme nimittäin, että tällainen kanta meillä on ja että se on sama

kuin koko muun sivistyneen ja kristillisen maailman."

Saman päivän Uusi Suomi otsikoi näytävästi: "Unkarin tragedia ei kiinnosta hallitustamme: Suomi pidättäytyi äänestämästä YK:ssa". Maakansa taas vetosi 7.11. pääkirjoituksessaan Paasikiveen ja puolusti Suomen reaalipoliittista linjaa YK-äänestyksessä; pidättäytyminen Unkarin kysymyksessä oli Suomen etujen mukaista.

Kommunistien kanta oli edelleen varsin ongelmaton ja selvä; jos asiasta ei ollut tarkempaa tietoa, oli parasta suuntautua "luokkakantaisesti" ja joka tapauksessa toisin kuin porvarit. Niinpä SKP:n sihteeristö saattoi todeta 5.11.:

"Suezin kriisi on porvarillisen lehdistön ja propagandan taholta visusti painettu toisarvoiseen asemaan ja nostettu esille tapahtumat Unkarissa, jonka yhteydessä on käyty voimakasta neuvostovastaista kiihoitusta samoin kuin nostatetaan mielialoja kommunisteja vastaan...Päätettiin kiinnittää huomiota selostustyössä maassamme harjoitettuun Neuvostoliiton vastaisen kiihoituksen ja kansalliskiihkon lietsonnan paljastamiseen, -pidettäväksi selostustilaisuuksia toimittajille ja muuten harkita miten voitaisiin auttaa lehtiä saamaan tarpeelliset tiedot viimeaikaisista tapahtumista; - pitää yleisiä selostustilaisuuksia Keski-Idän tapahtumista ja palkkakysymyksestä, joka kansainvälisten tapausten vuoksi on jäänyt taka-alalle; -koska eräissä puolueen jäsenissäkin on ilmennyt horjuvaisuutta sosialismin paremmuuden suhteen on kysymystä selvitettävä periaatteellisesti ja sen aineiston avulla, jota on olemassa Unkarin taloudellisista saavutuksista kansandemokraattisen vallan aikana; - kehoittaa suhtautumaan epäillen siihen humanitaariseksi sanottuun apuun, jota maamme eräät piirit ovat muka Unkarin hädänalaisten hyväksi halunneet osoittaa. Unkari-seuran avustusaloitteeseen ei sitävästoin ole suhtauduttava kielteisesti, mutta tulee siinä pyrkiä siihen, että seura itse voisi kerätyt varat toimittaa Unkarissa oleville järjestöille."

Aseellisen vastarinnan vaihtuminen yleislakkoon ja pakolaisaalto länteen ei muuttanut juurikaan käsityksiä. Pakolaisia ei Suomeen saapunut - toisin kuin esimerkiksi muihin Pohjoismaihin. Suomessa

oli kyllä hyvää tahtoa, muttei mahdollisuutta ottaa pakolaisia vastaan; maamme ulkopoliittisen aseman katsottiin olevan sen verran herkän, että oli olemassa vaara vaatimuksesta pakolaisten palauttamisesta, eikä Suomessa haluttu toistaa tilannetta, jossa mm. inkeriläiset ja virolaiset jouduttiin sodan jälkeen palauttamaan Neuvostoliittoon.

Jälkiarvioissaan Unkarin kokemuksista Helsingin Sanomat antoi 9.11. jälleen palstatilaa Walter Lippmannille:

"Unkarin asema ei ole traagillinen ainoastaan siinä suhteessa, että oli katkeraa nähdä urhean kansan tuhoutuvan; se on traagillinen myös sikäli, että kapinan tulos oli säädetty jo etukäteen sen jälkeen kun Nagyn hallitus oli menettänyt otteensa kapinaliikkeeseen... Itä-Euroopan vapautumiselle on kaksi vaihetta: 1) titoismi ja 2) rajaton suvereniteetti... Unkarin tragedia on siinä, että kapinalliset yrittivät hypätä 1. vaiheen, titoismin, yli ja tällä tavalla tehdessään he asettivat vaakalaudalle venäläisten aseman Itä-Euroopassa. Viimeisten 10 päivän aikana on ollut täysin ilmeistä, että koska Unkarin vallankumousta ei pystytty vakauttamaan samalle asteelle, mihin Gomulka sai sen pysähtymään Puolassa, se on joutunut hirvittävään vaaraan... Neuvostoliiton johto esitti 30.10. lausunnon, joka vaikutti syvästi Eisenhoweriin: uusi Itä-Eurooppa on sosialististen valtioiden yhteenliittymä; se merkitsee titoismin hyväksymistä... Nyt on kysymys lähinnä siitä, kumosiko puna-armeijan sunnuntainen toiminta Neuvostoliiton politiikasta tiistaina annetun julistuksen. Puolan kohtalo saattaa riippua tähän kysymykseen saatavasta vastauksesta."

Kádárin hallituksen ryhtyessä "normalisoimaan" tilannetta Unkarissa alkoivat maan tapahtumat jäädä yhä enemmän Lähi-Idän tapahtumien varjoon. Unkarin lähetystö alkoi vähitellen toipua tapahtumien aiheuttamasta järkytyksestä ja tilanteen synnyttämistä sisäisistä ristiriidoista, jotka olivat mm. johtaneet kansantasavallan vaakunan poistamiseen lähetystön portinpielestä ja korvaamiseen ns. Kossuth-vaakunalla. Lähettäjä Szepka aktivoitui pitämään yllä tiedostusyhteyttä poliittisiin järjestöihin, joskin hänen kontaktinsa rajoituivat kommunistien ja kansandemokraattien ohella eräisiin yksityishenki-

löihin, kuten Väinö Kaukoseen ja Kustaa Vilkunaan. Suomen Kommunistinen Puolue alkoi nyt enenevässä määrin tukeutua suoraan Unkarista kantautuviin tietoihin. Myös Neuvostoliiton Kommunistisen Puolueen kanta alkoi selkiintyä ja kantautua myös suomalaisten tietoon. SKP:n poliittisen toimikunnan kokous päättyikin 14.11. toteamaan:

"...Unkarin asian selvittelyssä tulee pitää eräänä peruslähteenä Unkarin vallankumouksellisen työläis-talonpoikaisen hallituksen ohjelmajulistusta sekä muuta Unkaria ja Puolaa koskevaa aineistoa;...Propagandatyötä varten tulee pyrkiä saamaan entistä yksityiskohtaisempaa materiaalia Unkarin ja Puolan tilanteesta. Unkarin tilanteesta ja tapahtumista julkaistaan kirjanen, jota halpana painoksena levitetään laajojen joukkojen keskuuteen... Poliittisen toimikunnan kanta SPR:n järjestämään ns. Unkari-keräykseen ei ole muuttunut. Keskuskomitean ammatillisen osaston tehtäväksi annetaan tutkia, minkälaisia mahdollisuuksia olisi olemassa avustustoiminnan järjestämiseksi siten, että täällä kerätyt varat voitaisiin toimittaa suoraan Unkarin ammatillisten tai muiden järjestöjen kautta Unkarin kansalle jaettavaksi."

SKP:n keskuskomitean kansainvälinen osasto käänsi suomeksi toimitsijoilleen ja lehdistölle jaettavaksi ulkoministeri Shepilovin 19.11. YK:n yleiskokouksessa pitämän puheen "Totuus Unkarista". Skandinaavisten kom.puolueiden yhteiseen neuvottelukokoukseen lähtevää SKP:n delegaatiota poliittinen toimikunta päätti 21.11. evästää mm. seuraavasti:

"... jos esitetään sellaisen tiedonannon antamista, jossa ehdotetaan lähetettäväksi Unkariin YK:n tarkkailijoita, eivät edustajamme voi sellaista hyväksyä, sillä meidän arviomme neuvostojoukkojen puuttumisesta Unkarin tapahtumiin on ollut myönteinen. Ei myöskään silloin, jos julkilausumassa pyritään arvostelemaan Unkarin nykyisen hallituksen toimenpiteitä, sitä voida hyväksyä..."

Poliittisen toimikunna seuraavassa kokouksessa 29.11. esiteltiin NKP:n keskuskomitean kirjallinen selostus Unkarin tapahtumista. Se ei nähtävästi tuonut mitään varsinaisesti uutta tietoa sen lisäksi, mitä

jo Pravdasta oli voitu lukea, koskapa kokouksessa vain tyydyttiin lähettämään NKP:n keskuskomitealle "vastauskirje, jossa tyydytyksellä todetaan tällaisen informaatiotoiminnan tarpeellisuus".

Sosialidemokraattien käsityksiin vaikutti pohjoismaisten veljespuolueiden omaksuma kanta sekä mm. Sosialistisen Internationaalin kautta kantautunut informaatio. Suomen Sosialidemokraatti kirjoitti pääkirjoituksessaan 16.11.:

"Unkarissa tilanne on jatkuvasti sekava. Nagyn hallituksen epätoivoiset ponnistukset vallankumouksellisten kansanjoukkojen liikehtimisen lopettamiseksi ovat vain vaihtuneet Kádárin hallituksen yhtä epätoivoisiksi samaan päämäärään tähtääviksi pyrkimyksiksi. Mutta kummatkin ovat ainakin toistaiseksi olleet enemmän tai vähemmän tuloksettomia. On selvää, että Unkarin asiat eivät kommunistien selittelytiedoituksista huolimatta ole kohdallaan. jo kaikki olisi järjestyksessä tai ellei hallituksella olisi mitään sivullisilta pelättävää, ei sillä voisi olla mitään vastaan esim. sitä, että YK:n edustajat saapuisivat maahan tilannetta seuraamaan. Kádárin hallitus on sen kuitenkin kieltänyt eikä tuo kiello anna hyvää kuvaa asioiden kulusta. Joka tapauksessa on nyt YK:n tarmokas pääsihteeri menossa Unkariin, ja joidenkin tietojen mukaan Kádárin hallitus ei tulisi estämään sitä... Kádárin hallitus samaan aikaan yrittää niin kuin sanottu aivan Nagyn hallituksen tapaan taltuttaa yhä uusin ja uusin lupauksin unkarilaisia vallankumouksellisia. Johtavia stalinilaisia erotetaan puolueesta ja kansalle luvataan yhdeksän hyvää, kymmenen kaunista. Koko maailmaa hämmästyttänyt yritys neuvostoliittolaisten sotavoimien avulla rauhoittaa kansa ja palauttaa väkivalloin kommunistien arvovalta näyttää onnistuneen erittäin epämääräisesti. Aseelliset joukot ilmeisesti kyllä kukistetaan lopuksi viimeiseen mieheen saakka, mutta unkarilaiset tuntuvat nyt turvautuvan yhä enemmän paljon vaarallisempaan aseeseen, passiiviseen vastarintaan. Lakot jatkuvat eri aloilla, ja neuvostoliittolaisten yritykset nälkäsaarroilla kukistaa levottomuudet esimerkiksi Budapestissa eivät tunnu tuottavan tuloksia tai ainakin niiden avulla on päästy vain äärimmäisen hitaasti eteenpäin. Kommunistit pitävät sitkeästi kiinni diktatuuristaan ja kansan vaatimus taas on

demokratian palauttaminen. Hallitus on valmis kaikkien vaatimusten toteuttamiseen, ainakin lupaamaan niihin myöntymistä, kunhan vain kommunistivähemmistön diktatuuriin ei kosketa. Jopa muita puolueitakin otetaan mukaan kommunistien valtaa tukemaan..."

Joulukuun neljäntenä Maakansa jo julkaisi Pravdan uutisen, jonka mukaan "Unkarin kansannousu oli salaliiton aiheuttama". SKDL:n Kansan Uutiset julkaisi 28.12. pääkirjoitussivullaan Kosti Kulon kirjoituksen jälkiarviona Unkarin tapahtumista:

"Unkarin tapahtumien aiheuttama myrsky sanomalehtien palstoilla ja ihmisten mielissä on suuresti asettunut. Taantumuspiirien katkeraksi pettymykseksi on laillinen järjestys ja rauha saatu siellä palautetuksi, terroria harjoittaneet joukot riisuttu aseista ja aikaisemmin vallinneeseen komentoon tyytymättömyytensä voimakkaasti ilmaisseet työläiset ovat ryhtyneet paikkaamaan hävityksen jälkiä ja saattamaan maan talouselämää jaloillensa. Tämä kaikki on tyydytyksellä todettava. Sekasorron ollessa pahimmillaan marraskuun ensi päivinä saattoi panna merkille, miten täydellisesti kaikki periaatteet, varsinkin vastustajiemme taholla, heittivät kuperkeikkaa. Laillisen järjestyksen väkivaltainen kaataminen, murhat, säälimätön terrori ja aseiden käyttö yhteiskunnallisina taisteluvälineinä saivat ei ainoastaan porvariston vaan myös sosialidemokraattiemme taholta täyden hyväksymisen. Oli hyvä, että vastustajamme näin perusteellisesti paljastivat oikean olemuksensa. Kaikki keinot heidän tahollaan siunattiin, kunhan ne vain palvelivat vastavallankumouksen asiaa. Se pitää työtätekevän kansan visusti painaa mieleensä. Pienemmällä suulla on vastustajiemme tapahtuneen jälkeen veisattava vanhaa väitettään kommunistien muka valmistelemasta aseellisesta vallankumouksesta."

Tasavallan Presidentin perinteisessä uuden vuoden puheessa Unkarin tapahtumat kuitattiin jo lyhyesti:

"...Tapahtumat Egyptissä ja Unkarissa ovat sattuneet kaukana meistä, mutta niiden tuoma inhimillinen hätä on herättänyt syvää myötätuntoamme..."

Yhteenvetona voinee todeta, että suomalaisten reaktiot eivät joitakin kansalaisvetoomuksia ja SPR:n avustuskeräystä lukuunottamatta johtaneet varsinaiseen toimintaan Unkarin hyväksi. Vetoaminen Unkarin tapahtumiin tarjosi kuitenkin sisäpoliittisen lyömäaseen perinteiseen asetelmaan kommunistit vastaan muut puolueet. Tietonsa suomalaiset saivat pääasiassa kansainvälisten uutistoimistojen kautta sekä omilta kirjeenvaihtajiltaan mm. Wienistä. Unkarin lähetystö luonnollisesti yritti informoida niin Suomen ulkoministeriötä kuin lehdistöä ja poliittisia puolueitakin, joskin ainoastaan kansandemokraattiset järjestöt reagoivat siihen. Sosialidemokraattien informaatiokanavana toimivat lisäksi pohjoismaiset veljespuolueet sekä Sosialistinen Internationaali. Kommunistit toimivat aluksi lähes yksinomaan ns. poliittisen vaistonsa ohjaamina, mutta myöhemmin he saivat myös informaatiota veljespuolueiltaan - ennen muuta NKP:lta - sekä Pravdaa lukemalla. SKP ei ryhtynyt esim. Tanskan ja Norjan kom.puolueiden tavoin arvostelemaan Neuvostoliiton toimenpiteitä Unkarissa. Helsingissä ei kuitenkaan järjestetty isompia mielenosoituksia sen enempää Unkarin kuin Neuvostoliitonkaan lähetystöjen edessä, eikä kommunisteihinkaan nähtävästi kohdistunut merkittäviä paineita, koska he ilman sen suurempaa itsekritiikkiä tai uudelleenarviointia menestyivät erinomaisesti vuoden 1958 eduskuntavaaleissa.

Myös Vilkuna jatkoi yhteydenpitoa unkarilaisiin mm. siinä tarkoituksessa, että kulttuurisuhteet veljeskansaan saataisiin tapahtuneesta huolimatta elvytettyä. Vilkuna tapasi Szipkan 18.5.1957; Szipkan laatiman lähettiläsraportin mukaan Vilkuna kertoi unkarilaisten aloitteen kulttuurivaihtosopimuksen uudistamisesta törmänneen vastustukseen Suomen ulkoministeriössä, jossa ei haluttu tehdä asiasta ennakkotapausta, koska pelättiin myös muiden maiden pian vaativan vastaavaa sopimusta. Vilkuna kertoi kuitenkin mm. Väinö Kaukosen ja Johannes Virolaisen kannattavan hanketta ja myös presidentti Kekkonen suhtautuvan siihen periaatteessa myönteisesti, joskin todenneen, että niin kauan kuin Unkari on niinkin vahvasti tapetilla kielteisessä mielessä, olisi syytä vielä odottaa asian kanssa. Osastopäällikkö Forgács kirjoitti Unkarin ulkoministeriöstä lähettiläs Szipkalle Helsinkiin 12.6.57 todeten mm.:

"Toveri lähettilään professori Vilkunan kanssa käymistä keskus-

teluista ilmenee mm., että Vilkuna on varsin hyvin perillä suomalais-unkarilaisten suhteiden eräistä alueista ja toimii myös käytännössä eräiden konkreettisten asioiden hoitamisessa. Pidän hänen vilpittömässä selostuksessaan esitettyjä asioita varsin realistisina ja huomionarvoisina. Meidänkään mielestämme kysymystä kulttuurisopimuksesta ei juuri nyt pidä kiirehtiä, vaan kannattaa odottaa. Huomionarvoista on, että Vilkuna - samoin kuin suurlähettiläs Lebedev - katsoo virallisten suhteiden Suomen ja Unkarin välillä olevan erittäin hyvät ja kehottaa meitä kärsivällisyyteen tiettyjen asioiden osalta. Raportin perusteella olen tullut johtopäätökseen, että professori Vilkuna katsoo ajan olevan kypsän meidän avustamiseksi eräissä kysymyksissä, mikäli asiaa kohtaan tunnetaan myös meidän puoleltamme sopivaa mielenkiintoa. Avainasemassa olevana arvovaltaisena henkilönä hän voi tasoittaa meidän tietämme myös läheisempään kanssakäymiseen jopa presidentti Kekkosen kanssa, minkä vuoksi pidänkin erittäin tärkeänä sitä, että toveri lähettiläs aika ajoin sopivasti informoi Vilkunaa Unkarin tilanteen kehittymisestä; saattaakseen asiat sitä kautta presidentin tietoon ja saadakseen vastaavasti keskeistä tietoa suomalais-unkarilaisten suhteiden kehittymisestä sekä muita meidän työtämme helpottavia arvioita."

Merkille pantavaa on, että tilanteen ollessa Budapestissa pahimmillaan, oli Suomen valtion ylin johto normaalisti edustettuna lokakuun vallankumouksen vuosipäivän vastaanotolla Neuvostoliiton suurlähetystössä. Vain osa länsimaista diplomaattikuntaa boikotoi vastaanottoa. Suhteet Moskovaan olivat Suomelle selvästi tärkeämpiä kuin mielenilmaisut Unkarin puolesta.

Virallinen Suomi ryhtyi varsin pian tilanteen rauhoituttua normalisoimaan suhteitaan Unkariin; Kádárin hallinnon tunnustaminen oli ennen muuta positiivinen ele Kremlin suuntaan, jonka ylin johto oli selvästi pannut arvovaltansa peliin Kádárin puolesta.

Suomalaisten reaktiot heijastelivat melko tarkoin maan sisäpoliittisia asetelmia Kokoomuksen ja SDP:n arvostellessa kärkevästikin Kekkosen johtamaa ulkopoliittikkaa ja Maalaisliiton ja kommunistien tukiessa sitä.

